

ตามรอยบุญ ตอน บุญแปลก

สูงสืบสาน หลานตาขุน

ชาวพุทธในประเทศไทยนิยมทำบุญกันมาก ตามหลักคำสอนของพุทธองค์ การทำบุญมี ๑๐ วิธีด้วยกัน เรียกว่า “บุญกริยาวัตร ๑๐” แต่มีหาบุญอีกอย่างหนึ่ง จะทำกันตั้งแต่วันออกพรรษาไปจนถึงกลางเดือนสิบสอง คือ วันลอยกระทง บุญชนิดนี้เรียกว่า “ทอดกฐิน”

ความหมายของคำว่า “กฐิน”

คำว่า กฐิน เป็นภาษาบาลี แต่เราพูดกันเคยติดปากว่า กฐิน หรือ กฐินะ แปลว่าไม้ชนิดหนึ่งเป็นอุปกรณ์ขึงผ้า ลักษณะประกอบแล้วเป็นสี่เหลี่ยม เพื่อขึงผ้าให้ตึงสำหรับเย็บผ้าจีวร เขาเรียกไม้ชนิดนี้ว่า “ไม้สะดึง” เพราะสมัยก่อน พระสงฆ์ต้องหาผ้าเอง ตัดเย็บเอง ย้อมเอง ทำเป็น ผ้าสบงจีวร และสังฆาฏิ

ความเป็นมาของการทอดกฐิน

สาเหตุที่ทำให้มีการทอดกฐินเกิดขึ้น มีเล่าอย่างว่า ภิกษุชาวเมืองปาฐา หรือ ปาจา จำนวน ๓๐ รูป ได้เดินทางมาเพื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ พระเชตุวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี แต่มาถึงเมืองสาเกตุก็ถึงเขตฤดูฝน จำเป็นต้องพำนักจำพรรษาอยู่ที่นี่ เมื่อออกจากพรรษาแล้ว ก็รีบเดินทางต่อไปยังเมืองสาวัตถี ต้องกราบฝนทนแดดไปตลอดทาง สบงจีวรเปอะเปื้อนเปียกชุ่มด้วยน้ำฝน

พระพุทธเจ้าทรงเห็นความลำบากตรากตรำของภิกษุเหล่านั้น จึงเรียกประชุมภิกษุสงฆ์ แล้วตรัสว่า อนุญาตให้ภิกษุสงฆ์หลังออกพรรษารับผ้ากฐินเสียก่อนที่จะจาริกไปที่อื่นใด เพราะแม้สิ้นพรรษาแล้วแต่ฝนก็ยังตกอยู่ กฐินจึงเป็นบุญที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตเองโดยไม่ต้องมีใครขอ “นางวิสาขา มหาอุบาสิกาได้รับพุทธานุญาตให้ได้ถวายผ้ากฐินเป็นคนแรก” ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อถึงฤดูกฐินก็มีคนไปทำบุญกันมาก

คุณสมบัติของนางวิสาขา

นางวิสาขาเป็นยอดมหาอุบาสิกา เป็นนักบุญชั้นแนวหน้า เป็นนักศรัทธาชั้นนำ มีคุณสมบัติเหนือกว่าผู้อื่น ที่พระบรมศาสดายกย่องว่าดี เก่ง คือ

๑. รูปสวย
๒. รวยสมบัติ (เป็นธิดาชนชั้นเศรษฐี)
- ๓.ชาติตระกูลดี
๔. มีคนรักใคร่นับถือ
๕. มีจิตเป็นกุศล (สร้างวัดบุพพาราม ถวายพระพุทธเจ้า เป็นผู้ถวายผ้ากฐินและผ้าอาบน้ำฝนเป็นคนแรก)

เขตกฐิน

การทอดกฐินในปัจจุบันเป็นประเพณีบุญที่ยิ่งใหญ่ เพราะสะดวกสบายหลายประการ ไม่ต้องตัดเย็บผ้าเหมือนสมัยโบราณ อยากได้ผ้าก็หาซื้อได้ง่ายจะเป็นทั้งไตรหรือเฉพาะผืนและของบริวารต่างๆ มากมาย ที่สำคัญในปัจจุบัน คือ ปัจจัยเป็นบริวารหลัก สามารถนำไปใช้ได้หลายอย่าง เมื่อถึงฤดูก็ต้องรีบทำบุญ เพราะกฐินเป็นกาลทาน คือ กำหนดเวลาได้ ๑ เดือน คือ “ตั้งแต่ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ (วันเทโวโรหณะ) จนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันลอยกระทง)” ระยะเวลาดังกล่าวเป็นเวลาของเขตกฐิน ตามพุทธบัญญัติ

ประเภทของกฐิน

กฐินนิยมทอดกันในกลุ่มชาวพุทธเท่านั้น กฐินแยกเป็นประเภทได้ดังนี้

๑. กฐินหลวง คือ กฐินที่พระเจ้าแผ่นดิน เสด็จพระราชดำเนินทอดถวาย พระอารามหลวงที่กำหนดไว้เป็นกรณีพิเศษ ปัจจุบันนี้มี ๑๖ วัด เช่น วัดพระเชตุพนฯ วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น
๒. กฐินต้น คือ กฐินที่พระเจ้าแผ่นดิน ทรงมีพระราชศรัทธา พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินทอดถวายตามพระอารามที่ทรงพอพระราชหฤทัย จะเป็นพระอารามหลวง หรือ อารามราษฎร์ ก็สุดแต่พระราชอัธยาศัย
๓. กฐินพระราชทาน คือ กฐินที่พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ข้าราชการบริพาร หรือหน่วยราชการต่างๆ นำไปทอดถวาย ณ พระอารามหลวงต่างๆ แทนพระองค์ เช่น วัดประยุรวงศาวาสวัดอนงค์าราม วัดกัลยาณมิตร เป็นต้น
๔. กฐินราษฎร์ คือ กฐินที่ราษฎร์ จัดขึ้น เป็นการส่วนตัว หรือเป็นหมู่คณะแล้วนำไปทอดถวายตามวัดต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด และวัดนั้นๆ เป็นวัดที่ราษฎร์สร้างขึ้น
๕. กฐินสามัคคี คือ กฐินที่พุทธศาสนิกชน ร่วมแรงร่วมใจกัน จัดขึ้นเป็นหมู่คณะแล้วนำไปทอดถวายตามวัดใดวัดหนึ่งด้วยความสามัคคี พร้อมเพรียงกัน
๖. กฐินทรงเครื่อง คือ กฐินที่มีผ้าป่าไปทอดสมทบ เรียกว่าผ้าป่าหางกฐิน มีมหรสพสมโภชเป็นที่เบิกบานสำราญใจในบุญพิธีนี้
๗. กฐินโจร คือ กฐินที่เจ้าภาพนำไปทอดโดยมิได้แจ้งให้ทางวัดทราบล่วงหน้า ผ่านไปพบวัดใดวัดหนึ่งยังมีมีผู้จองกฐิน และจนจะสิ้นกาลกฐินแล้ว ก็จู่โจมเข้าไปทอดถวาย คล้ายโจรบุกลั่น มิให้เจ้าของทรัพย์รู้เนื้อรู้ตัว ท่านเรียก กฐินชนิดนี้อีกอย่างหนึ่งว่า “กฐินตกค้าง”
๘. จุลกฐิน คือ กฐินน้อย หมายถึงเวลาทำน้อย ต้องทำด้วยความรีบร้อนรีบด่วน เป็นกฐินฉุกเฉินทุก เพราะต้องทำทุกอย่างให้แล้วเสร็จภายในวันเดียว นับตั้งแต่เอาฝ้ายมาปั่นด้ายทอทำเป็นผ้า แล้วเย็บย้อมให้เสร็จเป็นจีวร แล้วนำไปทอดถวายสงฆ์
๙. กฐินแอบแฝง หรือ เรียกอีกอย่างว่า “กฐินท่องเที่ยว” หรือกฐินบังหน้า ได้แก่ บรรดานักท่องเที่ยวที่ชอบไปแสวงหาที่พักตามวัดต่างๆ ในชนบทแล้วทำที่เป็นทอดกฐินบ้าง ทอดผ้าป่าบ้าง ถวาย บางรายค้าข้าวปลาอาหาร ค่าน้ำค่าไฟฟ้า ค่ามหรสพ ที่วัดจัดมาต้อนรับ และอีกสารพัดที่วัดต้องตกเป็นลูกหนี้จำยอม เพราะกฐินประเภทนี้

แก่นกฐิน

ในการทอดกฐินมีคำกล่าวที่ว่า ถวายผ้ากฐินต่อที่ประชุมสงฆ์ มีคำว่า “อิมํ สปริวารํกฐินะ จีวรทสฺสํสงฺกสฺส โอโณชยามะ” แปลว่า “ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้ากฐินจีวรกับทั้งบริวารเหล่านี้แด่พระสงฆ์”

โปรดสังเกตคำว่า “สปริวาร” ซึ่งแปลว่า กับทั้งบริวารนี้ เป็นเครื่องอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เสื่อ หมอน ปิ่นโต รองเท้า พัดลม ฯลฯ และใช้เป็นเครื่องมือต่างๆ ทั้งหมดนั้นไม่ใช่เนื้อแท้ของกฐิน หัวใจหรือแก่นแท้ของกฐิน คือ ผ้า ๓ ผืน คือ จีวร สบง สังฆาฏิ ผืนใดผืนหนึ่ง หรือทั้งไตรก็ได้ ถ้าผ้าอื่นที่นอกเหนือกว่านี้ เป็นอติเรกจีวร หรือผ้าส่วนเกิน

จงกฐิน อุบาสกอุบาสิกา ผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จะประสงค์เป็นเจ้าของภาพทอดกฐิน ต้องหาวัดที่จะทอดให้พอเหมาะกับกำลังของตน และวัดนั้นจะต้องตามพระวินัยบัญญัติ คือ วัดนั้นจะต้องมีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาอย่างน้อย ๕ รูป และพระเหล่านั้น ต้องจำพรรษาไม่ขาด ตลอด ๓ เดือน

เมื่อตกลงใจจะทอดกฐินวัดใดแล้ว จะต้องเผด็จพระสงฆ์ในวันนั้นๆ ให้รู้แต่เนิ่นๆ (คำว่า “เผด็จ” หมายถึง แจ้งให้ทราบ) และติดประกาศให้ทราบล่วงหน้าให้ทราบทั่วกัน การทำเช่นนี้ เรียกว่า “การจองกฐิน” ให้รู้ว่าวัดนี้มีคนเป็นเจ้าภาพแล้วปีนี้

ผ้ากฐินนั้นต้องมีผู้ทอดถวายด้วยใจศรัทธา พระจะไปพูดชักนำหรือขอร้องให้เขามาทอดเพื่อตนไม่ได้ ถ้าทำเช่นนี้เรียกว่า กฐินเดาะ

พระวัดหนึ่งจะนำผ้ากฐินไปทอดอีกวัดหนึ่งก็ได้

อานิสงฆ์ของกฐิน

๑. อานิสงส์สำหรับผู้รับกฐิน

พระสงฆ์ผู้รับจตุรพิธพรชัยได้รับการฟ้อนพันทวีทางพระวินัยถึง ๕ ประการ คือ

- ๑.๑ ไปไหนได้โดยไม่ต้องบอกลาพระภิกษุด้วยกัน แต่โดยมารยาทควรบอกลาอย่างยิง
- ๑.๒ เดินทางไปไหนได้โดยไม่ต้องเอาไตรจีวรไปด้วย
- ๑.๓ นินทาหรือล้อมวงกันได้
- ๑.๔ เก็บจีวรที่ไม่ต้องการไว้ใช้ได้
- ๑.๕ ลาภที่เกิดขึ้นเป็นของเธอ

๒. อาณิสถ์ของผู้ทอดกฐิน

- ๒.๑ ได้สืบทอดพระพุทธศาสนา ถวายกำลังแก่สมณะพระสงฆ์ผู้ดำรงพระศาสนา
- ๒.๒ ได้ส่งเคราะห์พระสงฆ์ตามพระวินัย นิยมบรมพุทธานุญาต
- ๒.๓ เป็นการรักษาประเพณีที่ดีไว้มิให้เสื่อมสูญ
- ๒.๔ เป็นการบูชาพุทธโอวาทของพระบรมศาสดา
- ๒.๕ ได้ชื่อว่าบำเพ็ญมหาทาน
- ๒.๖ เป็นปัตตานุโมทนาภัย
- ๒.๗ ทำทรัพย์และชีวิตให้เป็นสาระ
- ๒.๘ สร้างความสามัคคีในระหว่างพุทธบริษัท
- ๒.๙ เป็นการสั่งสมทุน คือ บุญกุศลในภายภาคหน้า

๒.๑๐ เป็นการสร้างทางสวรรค์และนิพพานให้แก่ตน เพราะคำโบราณท่านว่าเกิดมาทั้งทีต้องทำบุญ
มหากุศล ๓ อย่างให้ได้ คือ ๑. ฟังเทศน์มหาชาติครบ ๑๓ กัณฑ์ ๑,๐๐๐ พระคาถาภายในวันเดียวจบ ๒. ได้บวช
ลูกหลานไว้ในพระพุทธศาสนา ๓. ได้ทำบุญทอดกฐิน

ที่วามบุญแปลก คือ

พิธีทำบุญที่แปลก การให้ทานใดๆ คือ ใช้คำว่าทอดกฐิน แทนคำว่าถวาย เราทั่วไปมักใช้คำว่าทอดเป็นกิริยาของแม่ครัว เช่น ทอดปลา ทอดไข่ และคำว่ากฐินชื่อไปพ้องกับ ต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ใช้ใบอ่อนจมน้ำพริก คือ กระถิน และที่ผิดจากบุญอื่นๆ คือ มี ๘ จำกัด ดังนี้

๑. กฐินจำกัดประเภททาน คือ ต้องทำเป็นสังฆทานอย่างเดียวนั้น จะเป็น “ปาฏิบุคลิกทาน” เหมือนทานอย่างอื่นไม่ได้
๒. กฐินจำกัดเวลา ต้องทำภายในเวลาที่จำกัด คือ ๑ เดือน จากวันออกพรรษาไปถึงวันลอยกระทง
๓. กฐินจำกัดงาน คือ พระที่รับกฐินต้องทำให้เสร็จภายในวันนั้น ไม่ว่าตัดเย็บ ย้อมกราน ครองให้เสร็จหลังการรับแล้ว
๔. กฐินจำกัดไทยธรรม คือ ของถวายต้องเป็นผ้า ๓ ผืน คือ จีวร สบง สังฆาฏิ ผืนใดผืนหนึ่งหรือทั้งไตรเท่านั้น
๕. กฐินจำกัดผู้รับ คือ พระที่รับต้องเป็นพระที่จำพรรษาวัดนั้น ตลอดไตรมาสไม่ขาด และไม่น้อยกว่า ๕ รูป ต้องลงรับ (อนุโมทนา) โดยพร้อมเพรียงกัน
๖. กฐินจำกัดคราว คือ วัดหนึ่งๆ รับกฐินได้ครั้งเดียวตามเวลากำหนดใน ๑ ปี
๗. กฐินเป็นทานที่ได้านิสงส์ทั้งผู้ให้คือ ทายกทายิกา และได้ทั้งผู้รับ คือ พระสงฆ์
๘. กฐินไม่ใช่ทานที่ทายกทูลขอให้พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาติ แต่กฐินเป็นทานที่พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาติเอง นับเป็นพระพุทธรูปประสงค์โดยแท้

ทั้ง ๘ ข้อนี้ จะเห็นได้ว่า การทำบุญทอดกฐินผิดแผกแตกต่างจากการทำบุญอย่างอื่นจึงเรียกว่า “บุญแปลก”

การทอดกฐินในประเทศไทยมีมาตั้งแต่ราว พ.ศ.๑๘๒๐ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กรุงสุโขทัย สืบทอดติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ตามหลักฐานในประชุมศิลาจารึกประเทศไทย ภาคที่ ๑

การสั่งบุญทุกประเภท พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สุโข บุญอุสสอุจโย” แปลว่า “การสั่งสมบุญนำมาซึ่งความสุข” ปีนี้ท่านผู้อ่านไปทอดกฐินกันแล้วหรือยัง

ก่อนจะจบ ขออภัยว่า ในการทอดกฐินในปัจจุบัน จะแฝงด้วย “มหาภัยในฆวนกฐิน” ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับคณะทอดกฐินโดย การทัวร์ทางรถยนต์ จุดประสงค์ของการทอดกฐินมีไม่กี่เปอร์เซ็นต์ เพราะส่วนใหญ่จะเลยไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ และฆวนรถจะเต็มไปด้วย สุราและอบายมุขอย่างอื่นอีกมาก

ในขณะที่ทอดกฐินจะมีพระแสดงพระธรรมเทศนา บอกอานิสงส์ พอพระตั้ง นะโม มีเสียงกระซิบว่า “ท่านๆ อย่าเทศน์นาน ๑๕ นาที พอ เราจะไปเที่ยวน้ำตกกันอีก” สิ่งเหล่านี้เป็นเหมือนมหาภัยของบุญกฐิน จึงฝากไว้เป็นข้อคิด

ข้อมูลอ้างอิง

จากหนังสือ “บุญแปลก” ของ พระครูวิจิตรธรรมโกศล คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาส

๒

RACE

ความครึกครื้นเหมือนปราสาททราย

สร้างขื่นยากและใช้เวลา

แต่ทำลายง่ายและใช้เวลาไม่นาน